

PETERSELIE MAAKT FLINKE GROEISPURT

„Kijk, de koppen zijn wat lichter van kleur dan de rest van de plant. Dat is een teken dat de groei er flink in zit. Over een week of twee kunnen we hier denk ik wel oogsten”, zegt teeltmanager Piet Kasper (links) van kruidendrogerij VNK Herbs uit Biddinghuizen. Samen met collega Piet de Jong (midden) controleert hij eind juni een perceel peterselie van akkerbouwer Walter Remijn (rechts) in Lelystad. Kasper kwalificeert het perceel als een ‘90 procent-blok’, oftewel: op zeker 90 procent van het perceel staat de peterselie er goed bij. Hij verwacht dat na de eerste oogst, waarschijnlijk in de eerste of tweede week van juli, het perceel alleen maar beter wordt, waardoor de tweede oogst - zo rond begin augustus - wel eens richting de 100 procent kan gaan. Remijn - die voor het tweede jaar peterselie verbouwt - is content met het gewas. „Het is een leuke teelt om erbij te hebben en qua saldo vergelijkbaar met dat van tarwe. Daarnaast laat het een hele mooie grond achter. Als voorvrucht van aardappelen of uien past peterselie daarom prima”, zo vindt hij. Dé uitdaging binnen de teelt is de onkruidbestrijding. „Daarvoor hebben we nu een viertal middelen voorhanden, maar dat neemt niet weg dat vaak toch wat handwerk aan te pas komt”, vertelt Kasper. Vooral nachtschade en kruiskruid zijn ‘lastige klanten’, „Daarop doen de huidige middelen helaas te weinig.”

‘Gewasbescherming blijft de grootste uitdaging’, lees verder op pagina 6.

‘DE GEWASSEN MOETEN HET VOORAL ZÉLF DOEN’

„We moeten écht anders gaan telen. Met meer oog voor de bodem en ook een gerichtere plantvoeding. Daardoor kunnen we met minder gewasbeschermingsmiddelen toe - daar ben ik heilig van overtuigd.” Koolteler Peter Appelman maakt in een paar zinnen duidelijk waar hij met zijn bedrijf naar toe wil. Een weerbaarder teeltsysteem met minder afhankelijkheid van gewasbeschermingsmiddelen. Dat hij daarmee een wat ander geluid vertolkt dan veel van zijn collega’s, deert hem niet. „Klagen dat er steeds minder middelen zijn helpt niet. Je kunt je er beter op voorbereiden.”

Peter Appelman is een energiek en gepassioneerd man. Tijdens het gesprek in de bedrijfskantine vliegen de woorden over tafel. Van de stikstofproblematiek tot de hedendaagse politiek, van de productprijzen in de supermarkt tot de wispelturigheid van de consument. Ondertussen wordt Agrifirm-adviseur Jelle de Nijs, die ook bij het gesprek aanwezig is, bestookt met vragen over de onkruid- en ziektebestrijding in kool. Want laat daar geen misverstand over bestaan: gewasbeschermingsmiddelen blijven absoluut nodig om kwalitatief goede en bewaarbare kolen te telen, zo stelt

Appelman. „Waar het me om gaat is dat we er minder afhankelijk van moeten worden. En dat kán, door meer aandacht te schenken aan de grond en onze planten veel gericht te voeden. Als je dat goed aanpakt - en niet meteen stopt bij de eerste de beste tegenslag - dan werpt dat zijn vruchten af. Dat is geen wensdenken, maar realiteit. We zien het dagelijks terug op onze percelen.”

‘Veel meer aandacht voor bodem en bemesting’, lees verder op pagina 3.

IN DEZE KOERIER...

‘Sivanto Prime is lichtpuntje tussen de zorgen’ 2

‘Vollegrondsgroentenplatform zorgt voor nieuwe kennis’ 4

Let op schadelijke aaltjes in wortelen 5

‘Adviseur én teler is een hele mooie combinatie’ 7

'SIVANTO PRIME IS LICHTPUNTJE TUSSEN DE ZORGEN'

Nico van Langen van CAV Agrotheek maakt zich grote zorgen over de ingezette kaalslag in gewasbeschermingsmiddelen. „Het zal met name in de intensievere teeltgebieden heel lastig worden om traditionele teelten als kool en sla overeind te houden”, zegt hij. Een lichtpuntje is de recente toelating van Sivanto Prime in de koolteelt. „Dat middel zal de komende jaren steeds belangrijker gaan worden bij de bestrijding van schadelijke insecten - en dan met name trips en luis.”

„We dreigen nu met hoge snelheid tegen een betonnen muur te rijden. En er is maar een klein deel van de bevolking dat zich daar druk over maakt.” Nico van Langen laat de woorden meerdere keren vallen tijdens het gesprek. Hij maakt zich ernstig zorgen over de kaalslag op het gebied van gewasbescherming. „Op een aantal probleemziekten en -plagen in vollegrondsgroenten hebben we nu al nauwelijks een antwoord meer. En over een paar jaar kun je het woord nauwelijks wel weglaten; dan zijn er voor sommige teelten géén oplossingen meer.”

De CAV Agrotheek-directeur benadrukt dat hij graag in kansen wil blijven denken - en dat er met man en macht gewerkt wordt aan alternatieven voor wegvallende chemie. „Maar de eerlijkheid gebied te zeggen dat de resultaten van die alternatieven vaker tegenvallen dan meevallen. Dat is frustrerend, zéker omdat ik weet hoe belangrijk het is voor de toekomst van de sector.”

Voor een aantal gewassen ziet Van Langen zelfs een

Nico van Langen is directeur bij CAV Agrotheek.

‘horrorscenario’ opdoemen. Zijn grootste zorg betreft het middel Movento, waarvan de kans groot is dat het vanaf 2025 niet meer toegelaten zal zijn. „Met name in Broccoli is Movento een essentieel middel om de koolgalmug te bestrijden. Valt dit middel weg, dan wordt het in de klassieke teeltgebieden zo goed als onmogelijk om Broccoli te telen. Verder heeft Movento een belangrijke plus op trips in sluitkool en is het middel vrijwel onmisbaar in sla. Ik ken een slateler die nu al gestopt is met investeren omdat hij verwacht dat hij zonder Movento de luizen niet meer onder controle kan houden. Dat is natuurlijk uitermate treurig.”

Just-in-time reageren

Om de ‘schade’ zoveel mogelijk binnen de perken te houden is het zaak om de resterende (chemische) middelen zo efficiënt mogelijk en zoveel mogelijk just-in-time toe te passen, zo benadrukt Van Langen.

Hij ziet daarom veel toekomst voor digitale hulpsystemen, waarmee telers exact op het juiste moment op ziekten en plagen kunnen reageren. Als voorbeeld noemt hij de plakvallen die zijn bedrijf samen met een aantal partners (waaronder Bayer) op 15 verschillende locaties in Nederland heeft uitgezet. Hoewel deze plakvallen nu alleen nog in tulpen staan, kunnen de gegevens ook prima worden gebruikt als leidraad voor vollegrondsgroenten. Nu worden de luizen nog handmatig op locatie geteld, maar Van Langen ziet mogelijkheden om dit proces te digitaliseren door camera's boven de vallen te plaatsen (automonitoring). Dat snel reageren op de actuele luisdruk van doorslaggevend belang kan zijn, laat hij zien op zijn telefoon. „Kijk, eind mei was de luisdruk torenhoog; de hoogste druk zelfs in de afgelopen tien jaar!”, zegt hij wijzend op de grote pieken. Door op tijd hierop te anticiperen met luisdoders is volgens hem veel ellende voorkomen. „Vooral in sla is dat essentieel, want daarin moet je zéér preventief handelen tegen luis om schade te voorkomen”, zo benadrukt hij nog maar eens het belang van (systemische) luisdoders.

'Sivanto Prime is lichtpuntje'

Hoewel er de komende jaren veel afvallers zullen zijn in het segment van insecticiden, is er ook een lichtpuntje: de recente toelating van Sivanto Prime in de koolteelt. Volgens Van Langen zijn de ervaringen met het middel op dit moment nog te gering om er een goed oordeel over te kunnen geven, maar hij verwacht wel dat Sivanto Prime van grote waarde zal zijn tegen trips in sluitkool - en dan vooral bij een hoge plaagdruk. „Met name in gebieden waar veel kool wordt geteeld, zoals hier in de Wieringermeer, zal Sivanto Prime een belangrijke troef worden in de strijd tegen trips. Er zijn nu al locaties waar geen gevoelige rassen meer geteeld kunnen worden vanwege een te hoge omgevingsdruk. Dat geeft wel aan hoe groot de tripsproblematiek in dit gebied is.” Hij verwacht dan ook dat Sivanto Prime komende zomer in veel preventieve schema's zal worden meegenomen - in afwisseling met o.a. Movento, Batavia, Tracer® en ook Flipper.

Om deze middelen optimaal te laten werken (en ook te kunnen behouden voor de toekomst) zou ook de tripsdruk zo nauwkeurig en digitaal mogelijk gemonitord moeten worden, zo vindt Van Langen. Vertify en telersvereniging RoDeKo spelen daar inmiddels op in door verschillende vanglocaties speciaal voor trips uit te zetten. „Hopelijk kunnen we ook deze toepassing op termijn van automonitoring voorzien. Dat zou kooltelers enorm helpen om just-in-time op trips te kunnen reageren.”

Tracer® is een geregistreerd handelsmerk van Corteva Agriscience

PREVICUR ENERGY TOEGELATEN IN SPINAZIE

Previcur Energy is een nieuw fungicide in de teelt van spinazie. Het is toegelaten in de onbedekte teelt en bedoeld voor een vroege toepassing. Previcur Energy kan worden ingezet tijdens of vlak na het zaaien d.m.v. aangieten of bij het volvelds beregenen als preventieve maatregel tegen Pythium.

Het middel is een systemische fungicide en heeft een zeer snelle aanvangswerking. Het middel heeft zich al bewezen als zeer effectief in het bestrijden van Pythium en Phytophthora.

Het is vloeibaar en bevat de werkzame stoffen fosetyl en propamocarb. Deze komen uit verschillen chemische groepen en beschikken daardoor over verschillende werkingsmechanismen. Dit zorgt voor een dubbel effectieve en trefzekere werking.

MEER INFORMATIE OVER PREVICUR ENERGY?
KIJK OP WWW.AGRO.BAYER.NL

'VEEL MEER AANDACHT VOOR BODEM EN BEMESTING'

De 'omslag in denken' - zoals Peter Appelman dat zelf noemt - begon zo'n tien jaar geleden. „De gronden waar we kool teelden holden steeds verder achteruit. In productiviteit, in bewerkbaarheid - eigenlijk in alles. Dat proces hebben we grotendeels om kunnen draaien met een goede vlaklegging, minder machinebewegingen, zoveel mogelijk werken onder droge omstandigheden en vooral veel compost. Ook zijn we de kool veel gericht gaan voeden, met name op het gebied van sporenelementen. In de praktijk betekent vooral: meer sporenelementen en veel minder stikstof. Dit jaar krijgt de witte kool zelfs maar 90 kilo stikstof per hectare in plaats van de voorheen gebruikelijke 250 kilo. Tot dusver zien we niet dat dit ten koste gaat van de opbrengst of de kwaliteit. En de bewaarbaarheid, die is er zelfs op vooruitgegaan. We zien minder schimmel, bacterie en rot dan voorheen.”

Volgens Appelman heeft de focus op grondverbetering ook geholpen om elk jaar weer voldoende (huur)grond te krijgen voor zijn bedrijf. Jaarlijks teelt het bedrijf zo'n 350 hectare broccoli, sluitkool en bloemkool in het gebied rondom Stompeloren. Maar de beschikbaarheid van grond is tot dusver geen groot probleem. „Natuurlijk speelt de pacht prijs een rol, maar als mensen zien dat je goed met hun grond omgaat, dan helpt dat absoluut om weer terug te mogen komen op hun percelen”, zo stelt hij.

Gunstige uitgangssituatie

Voor wat betreft ziekten en plagen ziet Appelman vooralsnog geen 'grote beren op de weg'. „Zeker, er verdwijnen de komende jaren veel middelen van de markt. En dat maakt de teelt complexer en ook wat onzekerder. Maar ik raak daar niet zo snel door in paniek. Als we met minder middelen moeten telen, dan is dat maar zo. En als dat de kostprijs structureel verhoogt, dan zal de markt dat gaan merken en er vervolgens op moeten reageren. Linksom of rechtsom moeten we meer geïntegreerd gaan telen. En dat gaat nou eenmaal met vallen en opstaan.” Appelman erkent dat zijn 'uitgangssituatie' wellicht wat gunstiger is dan in regio's met veel koolteelt, zoals wat hogerop in Noord-Holland. „De ziekte- en plaagdruk is hier doorgaans lager - en ik heb ook wat meer mogelijkheden om langer weg te blijven van percelen waar de ziekte- of plaagdruk van nature hoog is.” Mede om die reden speelt de koolgalmug nauwelijks een rol op zijn bedrijf, terwijl deze wat Noordelijker voor forse problemen in broccoli zorgt. „Ik weet dat veel collega's nauwelijks zonder een middel als Movento kunnen, terwijl ik het hier eigenlijk helemaal niet nodig heb. En ja, dat voelt soms ook wel eens wat wrang aan...”

Peter Appelman (links) heeft samen met Margo van der Vliet en zoon Dave een vollegrondsgroentebedrijf (Appelman Vegetables B.V.) in Stompeloren (N-H). Jaarlijks telen ze ca. 250 hectare broccoli, 50 hectare sluitkool en 50 tot 60 hectare bloemkool. Appelman heeft 10 vaste mensen in dienst; in het oogstseizoen loopt dit op naar ca. 50. Jelle de Nijs (rechts) is specialist akkerbouw en vollegrondsgroenten bij Agrifirm.

Integrale benadering

Ook andere schadelijke insecten zoals luis, koolmot en trips kan Appelman naar eigen zeggen redelijk goed onder controle houden. „Natuurlijk, ook wij hebben soms last van luis of trips, maar de schade kunnen we tegenwoordig redelijk binnen de perken houden, mede door alle bodem- en bemestingsmaatregelen die we nemen. Je moet het de gewassen op alle vlakken naar de zin maken, dan worden ze hoe dan ook weerbaarder.” Volgens Jelle de Nijs - die binnen het bedrijf een belangrijke stempel drukt op de integrale benadering voor ziekte- en plaagbeheersing - zijn alle genomen maatregelen met elkaar verstrengeld en versterken ze elkaar vaak ook weer. Zo zorgt een goede organische bemesting (met compost) voor een actiever bodemleven - en dat zorgt weer voor meer natuurlijke vijanden. Aan de andere kant zorgt een lagere stikstofgift weer voor minder aantrekking van schadelijke insecten. De Nijs benadrukt dat het om een voortdurend leertraject gaat waarvan nog lang niet alle processen worden doorgrond. „Maar het is de enige weg. En hoe sneller we die verkennen, hoe beter we voorbereid zijn op de toekomst.” Appelman sluit zich graag aan bij deze woorden en zegt: „Misschien zullen we af en toe een flinke veer moeten laten. Bijvoorbeeld door wat later sluitkool te planten, waardoor we moeten inleveren op opbrengst. Ik heb het ervoor over - met de overtuiging dat de markt daar vroeg of laat voor gaat betalen.”

Volle gereedschapskist

Ondanks een brede, integrale benadering van de gewasbescherming, houdt Appelman toch graag een zo vol mogelijke 'gereedschapskist' om in te kunnen grijpen. „Hoe goed we ook op weg zijn met het weerbaar maken van gewassen en de teelt te vergroenen; telen zonder chemische gewasbeschermingsmiddelen zie ik voorlopig niet voor me. Bij een zeer hoge ziekte- en plaagdruk moet je altijd kunnen ingrijpen om te voorkomen dat gewassen geheel of gedeeltelijk verloren

Appelman teelt voor een groot aantal supermarktketens, waaronder Albert Heijn (Bakker Barendrecht), Lidl en Dekamarkt.

Begin juni worden de eerste percelen broccoli geoogst en verwerkt. Deze zijn begin maart onder vliesdoek geplant.

De laatste kisten met 'oude' kool worden geschoond. Incidenteel komt er wat tripsschade op voor.

gaan. Als je jaarrond zoveel moeite doet om een mooi product te telen; dat wil je dat ook tot een goed einde brengen.” Toelatingen van nieuwe middelen, zoals recent Sivanto Prime tegen luis (en ook trips) in sluitkool, juicht hij dan ook toe. „Een nieuwe systemisch middel met een lange werkingsduur is hoe dan ook welkom in de teelt. Hoewel ik er nog geen ervaring mee heb, is het sowieso een middel om achter de hand te houden tegen trips en luis. Want zoals gezegd: telen zonder chemie kunnen we ons gewoon niet permitteren.” De Nijs verwacht dat Sivanto Prime de komende jaren vanzelf z'n plek zal vinden in de koolteelt - al is het maar omdat meerdere alternatieven zullen afvallen. Behalve tegen trips en luis in sluitkool, verwacht hij dat het middel ook een plek krijgt in boerenkool en spruitkool tegen witte vlieg. „Een brede toepassing dus, waar alle kooltelers wel iets mee kunnen.” Tenslotte ziet hij de toelating van Sivanto Prime ook als een opsteker voor telers. „Er vallen tegenwoordig zoveel middelen af; dan is het mooi als er ook weer eens een goed middel bij komt. Wat dat betreft biedt Sivanto Prime ook gewoon wat zekerheid voor toekomst. Ook dat kunnen telers op dit moment heel goed gebruiken.”

'VOLLEGRONDSGROENTENPLATFORM ZORGT VOOR NIEUWE KENNIS'

„Het Vollegrondsgroentenplatform voorziet de sector van belangrijke nieuwe kennis rondom gewasbescherming en het wakkert ook meteen allerlei interessante discussies aan. Daarnaast is het ook gewoon een sociaal gebeuren. Elkaar live ontmoeten zorgt voor verbinding en samenwerking; ook dat hebben we nodig om verder te komen.”

Aan het woord is Edwin Kohrman van Cultus Crop Research. Samen met Joris Giesen van Giesen Crop Research is hij verantwoordelijk voor de opzet, uitvoering en dataverwerking van het Vollegrondsgroentenplatform, dat dit jaar op het bedrijf van Giesen in Angeren (Gld.) ligt. Kohrman en Giesen werken al vele jaren samen bij het aanleggen van veldproeven. „Kort door de bocht kun je zeggen dat ik het meeste papierwerk doe en dat Joris vooral voor de praktische uitvoering zorgt”, zo geeft Kohrman de rolverdeling weer.

Het Vollegrondsgroentenplatform - 0,7 hectare groot, 10 gewassen en 32 veldjes - is een mooie klus om te doen, zegt Giesen tijdens een rondje over het platform. „En heel handig is dat het pal naast ons bedrijf ligt; zo kun je de zaken toch even wat beter in de gaten houden”, zo voegt hij er meteen maar aan toe.

Nu, begin juni, is alleen de spruit- en sluitkool en de knolselderij geplant. De andere gewassen volgen echter vlot in de komende weken. „Het zou mooi zijn als we vooraf nog een buitje zouden krijgen. Want hoewel we hier op klei zitten, kunnen de gewassen onderhand wel wat water gebruiken”, zo constateert Giesen terwijl hij wat grond lospeutert. Mocht die bui niet komen, dan liggen de beregeningsbuizen al klaar. „Als

Poolse medewerkers planten begin juni het proefvak met knolselderij. In deze proef worden bodemtoepassingen met Verango en Serenade bij verschillende plantdichtheden uitgevoerd. Doel is om uit te zoeken welk effect dit heeft tegen de schimmelziekte Septoria.

Op het Vollegrondsgroentenplatform worden 10 verschillende gewassen uitgezet: spruitkool, sluitkool, peen, prei, stamslabonen, knolselderij, peterselie, witlof, sla en rucola.

proefveldhouder moet je vooral voorbereid zijn en snel kunnen handelen, zo heb ik de afgelopen jaren geleerd. Wie de neiging heeft om zaken 'nog even aan te zien' kan beter geen proefveld op z'n land hebben.”

Uitdagend werk

Hoewel Kohrman en Giesen al bijna tien jaar samenwerken en ondertussen behoorlijk bedreven zijn in het aanleggen van proefvelden, vinden ze het toch elke keer weer een uitdaging. „Dat begint al bij het vinden van geschikte grond”, zegt Kohrman, „Die moet niet alleen schoon en ziektevrij zijn, maar ook een bemestings-toestand hebben waarmee alle gewassen op het proefveld uit de voeten kunnen. Daarom kiezen we bij de basisbemesting ook meestal voor de gulden middenweg en bemesten we later per gewas bij.” Verder moet er altijd kunnen worden berekend, zodat proeven niet kunnen mislukken vanwege vochtgebrek. Tijdens het groeiseizoen is vooral het scouten essentieel. „Uiteindelijk wil je zoveel mogelijk effecten van toepassingen of handelingen registreren en vastleggen - en dat ook nog eens volgens vastgestelde protocollen. Daarvoor is intensief en vooral ook regelmatig scouten absoluut noodzakelijk.” Behalve Giesen en Kohrman, zijn ook Crop Advisor Stefan van Heist van Bayer en nog een externe adviseur regelmatig aan het scouten op het platform. „Uiteindelijk zien vier paar ogen meer dan twee paar ogen. Daarnaast is er ook meer discussie over datgene wat je waarneemt; ook dat maakt de beoordeling beter en scherper”, aldus Kohrman. Giesen voegt toe dat ook slagvaardigheid essentieel is voor het werk, ook al is de oppervlakte van de proefveldjes vaak maar klein. „Bij slecht weer of bij snel opkomende plagen of schimmels moet je vlot en nauwkeurig kunnen handelen. Om die reden heb ik ondertussen een flinke verzameling proefveldmachines in de schuur staan; het is prettig dat je voor veel werkzaamheden de juiste machines in huis hebt.”

Breed opgezet platform

Volgens Kohrman sluiten de proeven op het Vollegrondsgroentenplatform goed aan op de uitdagingen die op dit moment in de verschillende gewassen spelen. Zo is er veel aandacht voor de luisbestrijding in sla en spruitkool en de tripsbeheersing in prei, spruit- en sluitkool, waarbij ook de toepassings-mogelijkheden van de middelen Sivanto Prime en Flipper uitgebreid voor het voetlicht

Joris Giesen (links) is akkerbouwer en directeur/eigenaar van het bedrijf Giesen Crop Research in Angeren (Gld.). Giesen is gespecialiseerd in het aanleggen, verzorgen en beheren van proefvelden voor de land- en tuinbouw. Dit jaar ligt onder meer het Vollegrondsgroentenplatform van Bayer op zijn bedrijf. Edwin Kohrman (rechts) is directeur/eigenaar van Cultus Crop Research. Zijn bedrijf voert deugdelijkheidsonderzoek uit voor gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen en biostimulanten. Hij is betrokken bij de opzet van het Vollegrondsgroentenplatform en zorgt voor de resultaatverwerking, analyse en rapportage.

komen. Twee andere belangrijke thema's op het platform zijn loofgezondheid (o.a. in peen) en de beheersing van diverse schimmelziekten, waarbij onder meer de mogelijkheden met de middelen Rudis, Luna Sensation en Serenade verder worden verkend.

Nieuwe realiteit

Zowel Kohrman als Giesen verwachten dat gewasbescherming in vollegrondsgroenten de komende jaren een steeds grotere uitdaging wordt - en dan met name de beheersing van insecten. De oplossingen zullen steeds minder uit de chemie en steeds meer uit 'de biologie' moeten komen, zo beseffen beide. „Waar we tien jaar geleden in onze proeven bijna alleen met chemische middelen werkten, is het nu ongeveer een derde chemie, een derde biologische middelen en een derde biostimulanten. Dat geeft wel aan welke richting het op gaat”, zo geeft Kohrman de nieuwe realiteit weer. Hoewel hij geen directe voorkeur uitspreekt voor bestrijdingsmethoden of -strategieën, maakt hij zich wel wat zorgen over de snelle afbouw van chemische middelen. „Bij het inzetten van biologische gewasbeschermingsmiddelen krijgen we met lagere

Giesen en Kohrman bekijken het spruitkoolveldje dat half mei is geplant. De planten staan er goed op, al zijn her en der wat exemplaren aangevreten door aardvlooien.

bestrijdingsniveaus en meer onzekerheden te maken. Dat is zelfs voor ons nog steeds wennen - ook al werken we al heel wat jaren met deze middelen. Bovendien zijn de resultaten vaak minder zwart/wit dan bij inzet van chemische middelen. Dat maakt de juiste inzet en beoordeling extra complex, maar ook uitdagend.”

Kennis opbouwen

Volgens de Cultus-directeur is het verzamelen van data en het opbouwen van kennis van ‘groene’ middelen essentieel om voorbereid te zijn op de toekomst. „Daar moeten we de komende jaren collectief heel veel energie in steken”, zo benadrukt hij nog maar eens. Volgens Giesen onderstreept dit meteen ook het belang van praktijkonderzoek, zoals op het Vollegrondsgroentenplatform. „Gewasbescherming vraagt steeds meer specifieke kennis. Met dit platform dragen we hoe dan ook bij aan nieuwe kennis voor de sector.”

Giesen heeft een groot aantal proefveldmachines in z'n schuur staan, waaronder diverse proefveldcombines, proefveldspuiten en zaai- en schoffelapparatuur.

De benodigde gewasbeschermings-middelen voor de proefvelden worden in een afgescheiden ruimte op het bedrijf opgeslagen. Hier worden de middelen ook afgewogen, gedoseerd en geadministreerd.

LET OP SCHADELIJKE AALTJES IN WORTELEN

Onze bodems zitten bomvol aaltjes. Veruit de meeste daarvan zijn gunstig voor onze bodems en dragen bij aan bodemgezondheid. Een beperkt aantal soorten heeft het echter op onze gewassen voorzien en kan ook schade doen aan het eindproduct. Deze schade uit zich in opbrengstderving en/of zichtbare schade zoals misvorming.

Welke aaltjes in uw gewas schade kunnen doen hangt af van onder andere de grondsoort en het bouwplan. Een gericht plan voor de beheersing van schadelijke aaltjes is dan ook nodig voor elk perceel van uw bedrijf. Op www.aaltjesschema.nl is alle beschikbare (en onderbouwde) kennis omtrent aaltjes verzameld en kunt u een bouwplanschema opstellen voor uw eigen gewasrotatie (incl. groenbemesterkeuze).

Een overzicht van de meest schadelijke aaltjes in de teelt van wortelen:

Pratylenchus penetrans

Hoewel je bovengronds qua loofgroei soms weinig merkt van de aanwezigheid van dit wortel-lesieaaltje, kan een aantasting leiden tot sterk verkorte peen en opbrengstverlies. Het aaltje dringt verder dan sommige andere aaltjessoorten de wortel binnen, maar blijft in alle stadia mobiel. Aantaste cellen sterven af en verkleuren. ‘PP’ heeft een groot aantal waardplanten. Een goed geslaagde teelt van Tagetes kan de populatie van dit aaltje zeer sterk reduceren.

Meloidogyne hapla

De grootste schade door het Noordelijk wortelknobbelaaltje bestaat in wortelen uit vertakking. Net als bij het wortellesieaaltje zijn er tot drie generaties per jaar en komt dit aaltje vooral voor op lichtere grondsoorten. Een typisch beeld bij schade door *M. Hapla* zijn zogenaamde spinnenkopjes: op de gevormde knobbel zitten weer een paar kleine zijwortels. Zoals voor alle schadelijke nematoden geldt: teel géén sterk vermeerderend gewas vóór een gevoelig gewas. *M. Hapla* kan zich niet vermeerderen op monocotyle gewassen als gras, granen en mais.

Paratrichodorus teres

Dit is een aaltje uit de groep van de vrijlevende alen en komt vooral voor op lichte mariene zandgronden in bv. de Noordoostpolder, de Wieringermeer en op Texel. Dit type aaltjes leeft altijd volledig buiten de plantwortel (ectoparasiet). Net als bij bv. cysteaaltjes wordt *P. teres* actief gelokt door planten (wortel)groei. Ook dit aaltje heeft bijzonder veel waardgewassen wat de beheersing in het bouwplan niet altijd eenvoudig maakt. De meeste (opbrengst)schade ontstaat wanneer er sprake is van een koude en vochtige start van de teelt.

P. penetrans kan leiden tot sterk verkorte peen.

VERANGO®

EFFECTIEF TEGEN AALTJES

Het vloeibare nematicide Verango (400 g/l fluopyram) kan een extra hulp zijn bij beheersing van schadelijke aaltjes in wortelen (en alle ander wortel- en knolgewassen). Verango kent een lage dosering van 0,625 L/ha. Met weinig middel haalt u dus al een goed resultaat!

Kijk voor meer informatie op agro-bayer.nl

'ONKRUIDBESTRIJDING BLIJFT DE GROOTSTE UITDAGING'

Hoewel peterselie op zich geen moeilijke teelt is, zijn de onkruid- en schimmelbestrijding toch elk jaar weer een uitdaging. „Zoals bij zoveel kleine gewassen is het aantal toegelaten middelen in peterselie vrij beperkt. En de laatste jaren zijn er ook nog eens een aantal goede - vaak breedwerkende - middelen afgevallen. Samen met de CEMP (Coördinator Effectief Maatregelen en Middelen Pakket, red.) proberen we de grootste knelpunten voor het voetlicht te brengen en geschikte middelen in ons pakket erbij te krijgen. Maar dat is een behoorlijk traag en moeizaam proces”, vertelt Piet Kasper. Hier komt nog bij dat buitenlandse afnemers vaak zeer strikte residu-eisen stellen voor gewasbeschermingsmiddelen. „Voor een aantal middelen geldt dat als we ze volgens etiket zouden inzetten, we vast gaan lopen in de MRL. Daardoor vallen deze middelen voor praktisch gebruik af. Vooral de Verenigde Staten stellen zware eisen op MRL-gebied. En laten dat nou juist onze belangrijkste afzetmarkt zijn”, zo geeft de teeltmanager het dilemma weer.

Het scheiden van partijen per marktsegment is volgens hem zowel praktisch als logistiek niet haalbaar. „We moeten daarom heel erg schipperen met de middelen die we hebben en soms ook middelen inzetten die minder effectief zijn.” Als voorbeeld haalt collega De Jong de bestrijding van meeldauw aan. „Daarvoor hadden we een prima middel (Fubol Gold, red.), maar daarvan is de toelating helaas vervallen. We hebben gelukkig nog een drietal alternatieven over, maar die zijn toch weer een tikkeltje minder effectief. Dat alles maakt de meeldauwbestrijding toch weer minder zeker.” Ook de bestrijding van bladvlekkenziekte is

Teeltmanagers Piet Kasper (links) en Piet de Jong (midden) bespreken samen met akkerbouwer Walter Remijn (rechts) de stand van het gewas.

er niet gemakkelijker op geworden. „Daarvoor zijn er twee goede middelen voorhanden, maar die kunnen niet of maar beperkt gebruikt worden vanwege MRL-overschrijding of volledige nultoleranties in de VS.”

Verguld met Challenge

Voor wat betreft de onkruidbestrijding zijn er op dit moment nog vier middelen voorhanden: Stomp®, Centium®, Obelix® en - sinds kort - Challenge. De Jong geeft aan dat alle vier middelen helaas tekort komen op de twee belangrijkste onkruiden: zwarte nachtschade en klein kruiskruid. „Vooral kruiskruid is een hele lastige voor ons. Als deze mee gaat in de droger, dan pluist het onkruid alleen maar verder uit en maak je de vervuiling feitelijk nog erger dan die al is.” Niettemin zijn beide teeltmanagers verguld met de toelating van Challenge in peterselie. „Van alle vier beschikbare herbiciden is Challenge nu de meest breedwerkende. Bovendien heeft het een sterke werking op melde en dat is ook een lastig onkruid in de teelt. Challenge zal daarom een prominente plaats krijgen in de teelt”, zo verwacht De Jong.

Om niet volledig afhankelijk te zijn van chemie, is sinds vorig jaar ook de weg naar mechanische onkruidbestrijding ingezet. Zo wordt een deel van de peterselie nu op 20 centimeter in plaats van 12,5 centimeter gezaaid, waardoor er met een aangepaste schoffelmachine tussen de rijen kan worden geschoffeld. Volgens beide

„De kop is wat lichter dan de rest, dat is een teken van flinke groei”, zo laat Piet Kasper zien.

teeltmanagers zijn de resultaten goed, al moet daarbij wel gezegd worden dat de inzet afhankelijk is van de weersomstandigheden. De Jong: „Als het na het zaaien bijvoorbeeld drie weken lang kurkdroog blijft, dan kun je met een schoffel niet meer door het gewas heen zonder schade te maken. Maar in die periode moet je wél wat doen om de onkruiden de baas te blijven. Herbiciden blijven dus sowieso nodig om de gewassen schoon van het land te krijgen.”

Stomp® is een geregistreerd handelsmerk van BASF
Centium® is een geregistreerd handelsmerk van FMC
Obelix® is een geregistreerd handelsmerk van UPL

PETERSELIE TEELT IN HET KORT

De Verenigde Nederlandse Kruidendrogerijen (VNK) in Biddinghuizen contracteert jaarlijks ongeveer 250 hectare krulpeterselie. Dat gebeurt bij zo'n 30 tot 35 akkerbouwbedrijven, in Flevoland, West-Brabant en Zeeland.

Per seizoen wordt er drie of vier keer van een perceel geoogst (gemiddeld 3,5) - en heel soms een vijfde keer. De opbrengst per snede ligt doorgaans tussen de 7000 en 10.000 kilo vers product per hectare (= 700 tot 1000 kg droog product). De eerste snede (maaïen of strippen) is meestal begin juli, De tweede, derde en (soms) vierde snede volgen respectievelijk rond begin augustus, begin september en half oktober.

Op dit moment (stand juni 2022, red.) geldt als vuistregel voor de bruto geldopbrengst: één snede is ca. €1000/ha. Bij drie snedes is het saldo ongeveer vergelijkbaar met dat van tarwe, bij vier snedes ligt het doorgaans iets hoger. Met de hoge graanprijzen van dit moment is het volgens teeltmanager Kasper echter 'een uitdaging' om concurrerend te blijven en telers vast te houden. Belangrijk pluspunt van peterselie is dat het een hele mooie grond achterlaat die zeer geschikt is als voorvrucht voor bv. aardappelen en uien. Eventueel kan peterselie nog na een vroeg ruimend gewas als tulpen of gerst gezaaid worden, waarbij er een (en soms twee) snedes geoogst kunnen worden. Nadeel van peterselie is dat het niet samengaat met de teelt van wortels. Bedrijven met peen in het bouwplan vallen daardoor af.

Omdat de afzet goed verloopt - en de droogcapaciteit nog niet volledig benut wordt, is er ruimte voor extra areaal. VNK werft momenteel vooral bij akkerbouwers in Flevoland, maar met het oog op risicospreiding worden er ook (nieuwe) telers in West-Brabant gezocht.

ETIKET CHALLENGE FLINK UITGEBREID

Het herbicide Challenge (aclonifen, 600 g/l) heeft onlangs een flinke etiketuitbreiding gekregen.

Voortaan is het ook inzetbaar in de teelt van veldbonen (peulvruchten), vlas (vezelvlas en lijnzaad voor zaadproductie), pastinaak, eerstejaars plantuien, tweedejaars plantuien, zilveruien, picklers, sjalotten, knoflook, dille, koriander, peterselie, karwijzaad en zomerbloemen.

Challenge staat al vele jaren bekend om zijn sterke werking tegen onkruiden als melganzevoet en uitstaande melde, maar heeft ook een goede werking tegen bingelkruid, duivekervel, herik, kleine brandnetel en muur.

Let op: er is voor deze derden-uitbreiding geen werkzaamheids- en fytotoxiciteit-onderzoek uitgevoerd. Het is daarom raadzaam om eerst een proefbespuiting uit te voeren voordat het middel gebruikt wordt. Het risico bij gebruik van dit middel in deze toepassingsgebieden valt onder verantwoordelijkheid van de gebruiker.

'ADVISEUR ÉN TELER IS EEN HELE MOOIE COMBINATIE'

„Door mijn werk als teeltadviseur weet ik beter hoe ik het op ons eigen bedrijf aan moet pakken. En vanuit huis neem ik weer ervaringen mee die ik in mijn adviseurswerk goed kan gebruiken. Zo leer ik voortdurend van beide kanten.” Dat zegt Joris van den Heuvel, adviseur akkerbouw bij Van Iperen en tevens akkerbouwer/groenteteler in Zuid-Beijerland (Z-H). Vollegrondsgroenten Koerier sprak met hem over keuzes maken en over ondernemerschap. „Ik vind mijn werk als adviseur prachtig. Maar als ik bij een klant ben en het is mooi, windstil weer, dan denk ik ook wel eens: eigenlijk zou ik nu naar huis moeten om te spuiten.”

Je bent fulltime adviseur akkerbouw bij Van Iperen en runt samen met je ouders ook een akkerbouwbedrijf. Hoe combineer je die twee werkzaamheden?

„Vooral door goed te plannen en te organiseren. Niet alleen ik, maar ook mijn ouders hebben de nodige werkzaamheden buiten het akkerbouwbedrijf. Daarom kiezen we bewust voor een wat extensiever bouwplan. Van de ruim 40 hectare die we ter beschikking hebben is zo'n 30 hectare graan, 8 hectare bieten en 3 hectare tafelaardappelen. Omdat de gewasarealen te klein zijn voor eigen mechanisatie, besteden we de meeste werkzaamheden uit aan een loonwerker die al meerdere generaties bij ons op het bedrijf komt. Hij heeft goed en modern materiaal en weet hoe we het willen hebben. Alleen de gewasverzorging doen we zelf. Daarmee houden we zicht op de gewassen en kunnen we er ook sturing aan geven.”

Wanneer wist je dat je later in het ouderlijke bedrijf wilde stappen?

„Nou, dat was denk ik al voordat ik kon lopen! Ik ging altijd mee naar het land, altijd mee op de trekker. Ik heb nooit iets anders gewild. Na de HAVO was het logisch dat ik naar de HAS ging. Dat werd Den Bosch, omdat Dronten van hieruit net iets lastiger te bereiken is. En ik zal niet ontkennen dat Den Bosch als studentenstad ook wel enige aantrekkingskracht had!”

Je zit nu vijf jaar in maatschap met je ouders. Hoe is die periode verlopen?

„Ik heb vanaf het begin heel veel vrijheid gehad om de koers van ons bedrijf mee te bepalen. Door mijn werk bij Van Iperen zijn veel teeltbeslissingen inmiddels bij mij komen te liggen, zoals de invulling van het bouwplan, de bemesting en de gewasbescherming. Mijn vader heeft gelukkig geen moeite om dit los te laten. Hij zegt zelfs dat de gewassen er sinds mijn aantreden beter bij staan - en dat ook nog eens met minder geld. Dat vind ik toch wel een mooi compliment!”

Joris van den Heuvel (28) is adviseur akkerbouw bij Van Iperen. Daarnaast runt hij samen met ouders Pieter en Bethy een akkerbouwbedrijf in Zuid-Beijerland. Naast tarwe, gerst, aardappelen en suikerbieten, teelt Joris ook op kleine schaal knoflook, plant-sjalotten en groene erwten. De afzet hiervan verzorgt hij zelf.

'IK GEEF LIEVER EEN ADVIES AAN DE VADERS: GEEF JE OPVOLGER DE RUIMTE!'

Waar wil je de komende jaren naar toe met het bedrijf?

„We willen ons nog meer gaan richten op het telen van kwaliteitsproducten. Dat geldt uiteraard voor de tafelaardappelen die we 1-op-10 telen, maar ook voor de tarwe en gerst. Zo probeer ik elk jaar een aantal nieuwe baktarwerassen uit die ik soms ook uit het buitenland haal. Ik vind het mooi om te ontdekken hoe veerkrachtig de verschillende rassen tegen ziekten en plagen zijn en hoe ze reageren op de bemesting en de ziektebestrijding. Deze kennis pak ik ook weer mee in mijn werk als adviseur. Financieel leveren die nieuwe rassen niet direct wat extra's op, maar dat is ook niet mijn hoofddoel: ik vind het vooral mooi om als boer een kwaliteitsproduct af te leveren. Verder ben ik twee jaar geleden gestart met de teelt van knoflook. Dat begon ooit in de moestuin, maar is ondertussen uitgegroeid tot bijna een kwart hectare. Het overgrote deel van de oogst verkoop ik aan een tiental groentewinkels in en om Rotterdam. Die adressen heb ik de afgelopen jaren allemaal zelf bij elkaar

gesprokkeld! Vorig jaar ben ik ook begonnen met de teelt van plantsjalotten - en dit jaar komen daar nog groene erwten bij. Je kunt dus wel zeggen dat er een 'vollegrondsgroententakje' is bijgekomen. Voor de knoflook en sjalotten heb ik inmiddels een eigen plant- en rooimachientje aangeschaft - zodat we een beetje weggelopen van het handwerk. Toch zie ik het nog steeds als een uit de hand gelopen hobby die ik een beetje in bedwang moet houden. Voorlopig vind ik mijn werk bij Van Iperen nog veel te leuk, dus dat blijft de basis. De knoflook- en sjalottenteelt moet dus nog maar even hobby blijven...”

Over vollegrondsgroenten gesproken: je adviseert ook groentetelers. Hoe ziet daar de toekomst eruit?

„In mijn werkgebied staat de vollegrondsgroententeelt steeds meer onder druk, waardoor het areaal langzaam afneemt. Dat heeft onder meer te maken met de grillige en vaak matige prijsvorming, maar ook met strengere kwaliteitseisen waaraan bedrijven moeten voldoen. Daar komt bij dat het steeds moeilijker wordt om gekwalificeerd personeel te vinden. Vooral de kleinere, niet gespecialiseerde bedrijven hebben het daardoor moeilijk. Neem de spruitenteelt; daar kun je bijna niet meer zonder een automatische sorteerrobot. Maar om die rendabel te krijgen heb je een flink areaal nodig. Het gaat dus steeds meer om omvang en specialisatie. Als adviseur vind ik dat wel eens jammer; juist de variatie aan gewassen houdt het werk leuk en uitdagend.”

Wat zie je als grootste knelpunten/uitdagingen voor de toekomst?

„Waar ik me het meest zorgen om maak is de onvoorspelbaarheid van de politiek. Steeds meer besluiten worden op basis van emoties genomen - terwijl daar nauwelijks nuchter verstand tegenover staat. Daardoor weet je als boer niet meer waar je aan toe bent en kun je er ook heel moeilijk op anticiperen. Dat geldt bijvoorbeeld voor een heleboel gewasbeschermings- en mestwetgeving - waar ik als adviseur vaak extra nauw betrokken ben, maar ook in bredere zin voor het ondernemersklimaat in landbouw. De tegenwerking komt nu van zoveel kanten; daar word ik best wel eens wat moedeloos van...”

Dat rechtvaardigt de vraag: ben je over 10 jaar nog boer?

„Mmm... ik ga voorlopig maar vanuit van wel... Ik ben inmiddels de vijfde generatie op dit bedrijf en wil natuurlijk heel graag verder. Gelukkig krijg ik daar alle ruimte voor van mijn ouders. Tot dusver gaat het best goed; laat ik me daar maar even aan vasthouden!”

Tot slot: is er een advies dat je jonge ondernemers in de landbouw mee zou willen geven?

„Ik geef liever een advies aan de vaders: geef je opvolger de ruimte! Binnen mijn werk als adviseur zie ik nog vaak dat vader de touwtjes in handen heeft, terwijl zoon of dochter al een hele tijd in het bedrijf zit. In sommige gevallen gaat dat ook echt fout en stopt het bedrijf. Dat is echt ontzettend jammer! Dus vaders, als je zoon of dochter met een nieuw teelt wil beginnen of een andere strategie wil volgen: geef ze de kans. Het kan misgaan - maar dan wordt ervan geleerd. Maar nog veel vaker is het een succes en draagt het bij aan de toekomst van het bedrijf.”

In de rubriek **Jong & Ondernemend** laten we jonge ondernemers in de land- en tuinbouw aan het woord. Hoe runnen zij hun bedrijf? Welke kansen en bedreigingen zien ze binnen hun vakgebied? En vooral: hoe zien zij de toekomst tegemoet? In deze aflevering: Joris van den Heuvel (28) in Zuid-Beijerland (Z-H).

„We moeten écht anders gaan telen. Met meer oog voor de bodem en ook een gerichtere plantvoeding. Daardoor kunnen we met minder gewasbeschermingsmiddelen toe.”

*Peter Appelman,
kooiteler in Stompvoren (N-H).*

„Met name in gebieden waar veel kool wordt geteeld, zoals hier in de Wieringermeer, zal Sivanto Prime een belangrijke troef worden in de strijd tegen trips.”

*Nico van Langen,
directeur bij CAV Agrotheek.*

„Het Vollegrondsgroentenplatform voorziet de sector van belangrijke nieuwe kennis rondom gewasbescherming en het wakkert ook meteen allerlei interessante discussies aan.”

Edwin Kohrman (Cultus Crop Research) en Joris Giesen (Giesen Crop Research).

„Ik vind mijn werk als adviseur prachtig. Maar als ik bij een klant ben en het is mooi, windstil weer, dan denk ik ook wel eens: eigenlijk zou ik nu naar huis moeten om te spuiten.”

*Joris van den Heuvel,
adviseur bij Van Iperen en
akkerbouwer/groenteteler in
Zuid-Beijerland (Z-H).*

COLOFON

Concept en realisatie:

• Bayer CropScience SA-NV

Vormgeving en opmaak:

• StudioCR

Fotografie:

• Bayer CropScience SA-NV

Drukwerk:

• HH Global

Dit is een uitgave van:

Bayer CropScience

Energieweg 1

P.O. Box 231

NL-3640 AE Mijdrecht

www.agro.bayer.nl

Onze gebruiksaanwijzingen, zowel mondeling als schriftelijk verstrekt, berusten op uitgebreide proefnemingen. Wij adviseren naar beste weten volgens kennis van zaken van dit ogenblik, echter zonder daarvoor aansprakelijkheid op ons te nemen, omdat opslag/bewaring en toepassing zich aan onze controle onttrekken. Beschrijvingen van een product, resp. gegevens over de eigenschappen daarvan betekenen niet, dat verantwoordelijkheid wordt gedragen bij eventuele schade. Gebruik gewasbeschermingsmiddelen veilig. Lees vóór gebruik eerst het etiket en de productinformatie.

Bayer CropScience aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid over gepubliceerde uitspraken en/of meningen. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd of openbaar worden gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van Bayer Crop Science SA-NV.

TERUG IN DE TIJD

Amsterdam, september 1932: 'Crisis in de jaren dertig. Land- en tuinbouwers laten het Amsterdamse publiek weten dat zij niets meer aan hun producten verdienen. De meeste groenten op de vrachtwagen blijven onverkocht.'

Foto: Nationaal Archief/Collectie Spaarnestad

PUZZEL MEE EN WIN EEN DINER VOOR TWEE!

Houdt u van lekker eten en drinken in een goed restaurant? Los dan deze woordzoeker op! Uit de goede inzendingen worden drie winnaars getrokken. Zij krijgen elk een dinerbon ter waarde van €150.

De woorden hieronder zijn horizontaal, verticaal en diagonaal in alle richtingen in de puzzel verstopt. Ze kunnen elkaar overlappen. Zoek ze op en streep ze af. De overgebleven letters vormen achter elkaar gelezen de oplossing.

BON

Naam: .....

Adres: .....

Postcode/ Plaats: .....

E-mail adres of telefoonnummer: .....

Bedrijf + aantal ha. groenten: .....

De oplossing van de woordzoeker is: .....

Stuur de ingevulde bon uit deze krant in een ongefrankeerde envelop naar:

Bayer CropScience SA-NV

T.a.v.: VOLLEGRONDSGROENTEN KOERIER

Antwoordnummer 55074 - 3640 WB Mijdrecht

Actievoorwaarden:

Deze prijsvraag loopt van 15 juli t/m 15 augustus 2022. Uit de goede inzendingen worden drie prijswinnaars getrokken. Deze prijswinnaars krijgen tussen 15 en 31 augustus bericht. Over de uitslag kan niet worden gecorrespondeerd.